

LUNDS
UNIVERSITET

Föräldrainvolvering vid samtal med minderåriga

- En kvalitativ studie om kuratorers syn på föräldrainvolvering

Av: Linnea Olsson och Sandra Brandt

Kandidatuppsats SOPA63

VT 2015

Handledare: Johan Cronehed

Abstract

Author: Linnea Olsson och Sandra Brandt

Title: Föräldrainvolvering vid samtal med minderåriga

Supervisor: Johan Cronehed

Assessor: Anna Tegunimataka

The aim of this study was to examine counselors approach to parental involvement in dialouge with adolescents in the age 13-17 years old. The main questions in this study was 1) what is counselors view on parental involvement? 2) what is the counselors approach towards the adolescents maturity and ability to manage their mental illness? 3) how do counselors work in the handling of adolescents mental illness and parental involvement? We interviewed two counselors within health care, two within the youth clinic and two school counselors in Scania (Skåne), which have been randomly selected. Partly the analysis is based on Pierre Bourdieus concepts about field and doxa. Most of the analysis is however based on Erik Eriksons and James Marcias theoris about identity. We found that counselours work differently with parental involvement and make individual assessments when parents should be contacted or not, unless the adolescent itself wants the counsleor to contact their parents. All the counselors could see something positive and something negative in parental involvement. Some conselors thought that parental involvement was the main focus, while some wanted to involve them as little as possible. This means that they have different kinds of doxa, and their work routine is different from each others. The adolescents are in a process where they have to find their own identity and be independent. They are still in need of adult support, but have to manage to take care of them self and begin their journey to the adult life.

Key words: parental involvement, adolescents, counselors, separation-individuation, identity

Förord

Vi vill tacka alla kuratorer som hjälp till och deltagit i vår studie. Tack för att ni ställt upp och delat med er av eran syn och upplevelser av föräldrainvolvering. Vi vill även tacka vår handledare Johan Cronehed.

Helsingborg, 2015

Linnea Olsson och Sandra Brandt

Innehållsförteckning

Problemformulering	6
Syfte	7
Frågeställningar	7
Centrala begrepp	8
Kunskapsläge	8
<i>Kuratorns framväxt under 1900-talet</i>	9
<i>Psykisk ohälsa och identitet</i>	10
<i>Frigörelse</i>	11
Teori	12
<i>Erik Homburger Erikson</i>	13
<i>James Marcia</i>	14
<i>Pierre Bourdieu</i>	15
Metod	15
<i>Val av ämne</i>	15
<i>Val av metod</i>	16
<i>Metodens förtjänster och begränsningar</i>	16
<i>Metodens tillförlitlighet</i>	17
<i>Urval</i>	18
<i>Bearbetning av materialet</i>	19
Etiska överväganden	20
Arbetsfördelning	21
Resultat och analys	21
<i>Bakgrund</i>	21
<i>Familjeverksamhet</i>	21
<i>Vårdcentral</i>	22
<i>Skola</i>	22
<i>Ungdomsmottagning</i>	23
<i>Orsak till besök</i>	24
<i>Arbetsätt & rutiner</i>	25
<i>Parters inställning</i>	27

<i>Förtroende</i>	28
<i>Utomstående att prata med</i>	30
<i>Mognad</i>	31
<i>Utifrån lagen</i>	32
<i>Egen arena</i>	33
Sammanfattade analys	36
Slutdiskussion	36
Referenslista	40
Bilaga 1	43
Bilaga 2	44
Bilaga 3	46

Problemformulering

Ungdomsåren är en period i livet som präglas av utveckling och förändring, både kroppsligt och mentalt; en period där man försöker att lära känna sig själv. För en del ungdomar kan det vara en turbulent tid med mycket känslor och växlande humör. Att känna sig nedstämdhet, orolig eller ängslig är känslor som är en del av livet. Det är däremot viktigt att en ungdoms dåliga mående och jobbiga känslor inte ses som en småsak, det vill säga något som tillhör åldern och som går över. Psykisk ohälsa drabbar ungdomar i en viktig utvecklingsperiod i livet där deras identitet utformas (Mucf, 2015:6-7, 16, 185-186).

I tonåren är det ofta väldigt viktigt att passa in och jobbiga känslor, som exempelvis ledsenhet, försöker de ofta dölja. Det kan vara svårt att prata om sina känslor och det kan vara något som tonåringen tänker att de ska klara själva (Mucf, 2015:11). Det kan däremot vara viktigt att ha någon att vända sig till och prata med. Kompisrelationer tar allt större plats i tonåren och utöver stöd från föräldrar så är vänner en viktig källa till stöd att kunna anförtro sig till (Mucf, 2015:11,185-186).

Det är viktigt för tonåringen att kunna prata med, och få stöd av, en vuxen person som de känner tillit till, och det behöver inte nödvändigtvis vara en förälder (Fors 2005:20). En del ungdomar tar själv kontakt med olika mottagningar för att få samtalshjälp. Det finns olika platser som ungdomar kan vända sig till med olika frågeställningar. Det kan exempelvis vara till en kurator, psykolog, lärare etc. (Mucf, 2015:119). Att söka sig till någon slags mottagning för att man mår dåligt kan innebära allt i från att man har dåligt självförtroende till att man har ångest och/eller depression. En del ungdomar utvecklar destruktiva beteende för att på egen hand hantera sitt mående och kan söka sig till en kurator på exempelvis en ungdomsmottagning för att få hjälp med detta (Fors 2005:20).

Varje person uttrycker sitt mående på olika sätt och dessa signaler kan vara svåra för föräldrar att förstå. Vissa blir mer inåtvända och lider av besvär som kan relateras till stress och oro, medan andra blir mer utåtagerande och kan vara aggressiva. Det är därmed viktigt för både unga och vuxna att lära sig känna igen kännetecknen för bland annat ångest och depression etc. (Mucf, 2015:20-21).

[...] unga behöver ges mer makt i förhållande till de vuxna som har makt att bestämma hur de ungas problem bäst bör lösas. Det är viktigt att varken

köra över de unga eller att lämna dem med ett individualiserat ansvar för sitt dåliga mående. (Mucf, 2015:18)

Under tonårsperioden blir ungdomens egna val och beslut allt viktigare, vilket vi tänker skulle kunna medföra vissa dilemman. Enligt Föräldrabalken (1983:47) 6 kap. § 11 har vårdnadshavaren rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavaren ska då i takt med barnets stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. Detta ska dock vägas mot Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 7 kap. 21 kap. § 1 som säger att sekretess gäller, för uppgifter som berör en enskilds hälsa eller sexualliv, såsom uppgifter om sjukdomar, missbruk, sexuell läggning etc. om det måste antas att den enskilde eller någon närstående till denne kommer att lida betydande men om uppgiften röjs. Detta innebär att tystnadsplikten för den enskilda ungdomen kan komma i konflikt med föräldrars rätt att få information och detta skulle kunna tänkas utgöra ett problemområde inom samtal med minderåriga (Fors, 2005:36,57). Vi är bland annat intresserade av att undersöka om detta dilemma är lika stort i praktiken som det är i teorin utifrån kuratorernas arbetssituation.

Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka och förstå kuratorers syn på föräldrainvolvering vid samtal med minderåriga ungdomar med psykisk ohälsa, samt hur kuratorerna hanterar situationer som kan uppstå utifrån ovanstående process, och vilka arbetsrutiner som kan vara förekommande.

Frågeställningar

1. Hur kan kuratorers syn på föräldrainvolvering se ut?
2. Hur arbetar kuratorerna i hanterandet utav ungdomars psykiska ohälsa och föräldrainvolvering?
3. Vad anser kuratorerna om ungdomarnas, 13-17 år, mognad och förmåga att hantera sin psykiska ohälsa?

Centrala begrepp

Psykisk ohälsa

Psykisk ohälsa är ett relativt brett begrepp som kan användas olika beroende på vilket sammanhang. Enligt en underlagsrapport från Socialstyrelsen (2013) kan begreppet psykisk ohälsa inkludera allt från nedstämdhet och ångest till psykiska sjukdomar som bland annat depression. När vi använder oss av begreppet psykisk ohälsa i vår uppsats inriktar vi oss inte på något specifikt inom psykisk hälsa, utan väljer att använda en bredare definition i form av både lindriga psykiska besvär och mer allvarliga former av psykisk sjukdom.

Minderåriga

Begreppet avser personer som är under 18 år. Begrepp som *omyndig* och *underårig* är synonymer till minderåriga.

Ungdomar

Med begreppet ungdomar syftar vi på åldersgruppen 13 upp till 18 år. Begrepp som *tonåring* används synonymt till begreppet ungdom.

Identitet

Vi har valt att använda Eriksons (1969) definition på identitet. Erikson ser på identitet som en inre känsla av att vara en och samma person genom livet. Den består av tre delar som alltid samspelar med varandra; den psykiska, den fysiska och den sociala delen. Se vidare avsnitt *teori*.

Föräldrainvolvering

Begreppet föräldrainvolvering menar vi är när föräldrar involverar sig i ungdomars psykiska ohälsa och vardagsliv. Begreppet används synonymt med föräldramedverkan och föräldradelaktighet.

Kunskapsläge

Området kring kuratorers syn på föräldrainvolvering är något vi vet väldigt lite om. Vi har haft svårt att hitta tidigare forskning kring just detta specifika ämne. Vi har använt oss av sökord som parental involvement, adolescents, counselors, separation-individuation, identity, kuratorers syn på; föräldrainvolvering, ungdomar, psykisk ohälsa, kurator. Vi har sökt bland databaser som SwePub, LUBsearch, EBSCOhost samt Google Scholar. Vi har även sökt litteratur på stadsbibliotekets databas. Utifrån ovanstående tillvägagångssätt hittade vi, som

nämnt, inte någon tidigare forskning kring just kuratorers syn på föräldrainvolvering. Mycket av forskningen vi hittat har snarare handlat om ungdomstiden generellt som en egen period i livet och hur det samspelar med föräldraskap. I vår problemformulering nämner vi bland annat psykisk ohälsa bland unga, samt när och hur de kan ta professionell hjälp. I vårt teoriavsnitt kommer vi utveckla begreppet identitet och hur denna process är en del av tonårstiden. Eftersom kuratorn är central i vår studie kommer vi även att kort beskriva kuratorns framväxt utifrån Olssons (1999) avhandling. Olsson (1999:245–256) skriver om sjukhuskuratorns framväxt under 1900-talet i Sverige. Vi har inte lyckats hitta någon generell beskrivning av kuratorers framväxt och har därför använt oss av hennes avhandling för att få en överblick. Vi finner ändå Olssons (1999) beskrivning som relevant för vår studie då det handlar om kuratorsrollen inom socialt arbete. Nedan kommer vi nu att presentera kunskap utifrån de publikationer som vi anser är av relevans för vår studie.

Kuratorns framväxt under 1900-talet

Syftet med Olssons (1999) studie var att redogöra för utvecklingen för hälso- och sjukvården inom socialt arbete och ser på kuratorsrollens professionella situation och arbetsuppgifter ur ett historiskt perspektiv. Hon har studerat framväxten av kuratorers arbete från början av 1900 till 1980- talet.

Under första halvan av 1900- talet var kuratorns arbetsuppgifter främst att företräda patienter vid mer materiella problem, precis som en förmyndare. I takt med att samhällets lagar och skyddsnät byggdes ut, kunde kuratorns arbetsuppgifter omarbetas och delar av det materiella arbetet försvann. De behövde därmed inte företräda patienterna på samma vis som tidigare. Istället fick kuratorernas arbetsuppgifter, under 1950-1980- talet, mer fokus på att ge rådgivning och stödsamtal samt information (Olsson 1999:245–256).

Kuratorerna strävade efter en professionalisering av kuratorsyrket genom att specialisera sig. Genom att fler och fler kuratorer intresserade sig för psykoterapiutbildningar blev patientarbetet under 1980- talet mer psykoterapeutiskt. Detta resulterade i att många kuratorer hellre ville arbeta med psykoterapi än inom socialt arbete och efterfrågade en utökad medicinsk kunskap. Detta bidrog till några konsekvenser i form av att det sociala perspektivet kring människan riskerades att mistas och andra fick ta över det kuratorn var bäst lämpad för att arbeta med (ibid.).

Kuratorer har redan från början av 1900- talet haft ett stort handlingsutrymme och har ofta kunnat anpassa deras arbete utifrån patientens önskemål och behov. Detta innebar att kuratorns professionaliseringsprocess ofta blev otydlig i sin utformning och beskrivning. Under denna tidsepok började kuratorernas uppgifter mer och mer likna en psykologs arbetsuppgifter vilket återigen innebar att annan personal tog över kuratorns tidigare uppgifter (ibid.).

Chibbaro (2007:24) bekräftar vad Olsson menar (1999) och skriver att kuratorsrollen har vuxit fram genom historien och har med tiden blivit alltmer stöd- och behandlingsfokuserat i arbetet. Chibbaro (2007:24) betonar även vikten av att kuratorsyrket finns genom att belysa arbetet hos skolkuratorer. Exempelvis kan en skolkurator vara den första personen att upptäcka när en ungdom självskadar, före föräldrar, syskon och andra utanför skolvärlden.

Johansson (2009:131) skriver att professioner, framförallt i västländer, som inriktar sig på att vägleda människor i deras vardag som exempelvis psykologer, terapeuter och familjerådgivare etc. har ökat radikalt de senaste decennierna. Behovet av experthjälp i form av att söka råd och kunskap som redskap för att hantera sin tillvaro har fått en allt mer central plats i den samtida kulturen.

Det är av vikt att kuratorerna tolkar ungdomarnas signaler rätt, och erbjuder alla stöd och rådgivning. Ungdomar har en önskan om att professionella vuxna lyssnar och stöttar dem utan fördomar. Den vuxne ska ha tålmod och ge ungdomen tid för att beskriva sina problem, och därefter komma fram till vilket stöd ungdomen är i behov av (Mucf, 2015:21). Många ungdomar har svårt att hitta en balans mellan sin egen vilja och kapacitet och omgivningens och samhällets krav samt förväntningar. Det kan bland annat handla om att ungdomen ska få fritiden utanför skolan att räcka till (Mucf, 2015:91).

Psykisk ohälsa och identitet

Ungdomsåren är en övergångsfas där man förväntas mogna och utvecklas som individ samt som en medlem av samhället. Att gå från att vara ett barn till en ungdom med större individuell självständighet. Till skillnad från en vuxen person förväntas dock inte ungdomar på samma sätt vara ekonomiskt och socialt oberoende av andra. Att befinna sig i ungdomsåren är en förberedelse för det kommande vuxenlivet där man får möjlighet att pröva sig fram och överskrida gränser (Kåks, 2007:29–30).

Ofta står ungdomstiden för något positivt, för förändring och sökande, men för många innebär också tonårstiden känslor av nedstämdhet och bekymmer etc. Samhället och omgivningen ställer krav på ungdomarna att uppfylla sociala förväntningar som ställs på dem samt att de ska klara av skolan och förbereda sig inför vuxenlivet (Johansson, 2006:213). Det kan därmed uppstå ett dilemma då de samtidigt ska ta vara på sin egen ungdomstid och de möjligheter som finns för experimenterande (Kåks, 2007:32). Ramström (1991:25–26) beskriver detta som att ungdomen ska frigöra sig från sina föräldrar, och därmed också vuxenvärlden, i syfte att blir självständig samtidigt som de även ska socialiseras in i vuxenvärlden - det vill säga separation/autonomi kontra integrering.

Ungdomar förväntas också förena sig med samhällets normer och värderingar samtidigt som en uppgift i ungdomsåren också är att ifrågasätta dessa. Det handlar om att ifrågasätta och ta ställning till de värderingar man vuxit upp med (Frisén, 2006a:62). Kåks (2007:32) ser denna dubbelhet som ungdomar möts av, medvetet eller omedvetet, som en sannolik påverkan för hur ungdomar förstår och organiserar sina liv.

Frigörelse

Enligt Forsberg (2009: 43-44) beskrivs idag föräldraskapet, utifrån medelklass föräldrar, som ett långsiktigt ansvar där föräldrar står som moralt ansvariga ifall något händer deras barn. Idag innebär föräldraskapet en balansgång mellan karriär och familjeliv som inte alltid är så lätt. Trots det menar Forsberg (2009:44) på att man lever familjecentrerade liv där de flesta saker utanför arbetet handlar om barnen och deras behov, samt aktiviteter etc. Han menar på att ett involverat föräldraskap därmed kan ses som en norm i det svenska föräldraskapet. En norm som påverkar människors vardagsliv och hur de hanterar intima relationer. Enligt Forsberg (2009:43) visar tidigare forskning på att förväntningar på föräldrars involvering har ökat genom tiderna.

En central del av ungdomars utveckling är strävan efter självständighet. Tonåringar strävar efter att blir mindre beroende av sina föräldrar och att förlita sig mer på sig själva när det kommer till att ta beslut. Från att ha varit mer familjefokuserade i barndomen går de till att bli desto mer kompisfokuserade. Där kompisarna därmed blir en viktig del i utforskandet av självständighet och sin identitet (Berk, 2012:619). Då etableringen av intima relationer utanför familjen och hemmet, i form av vänner och partners, blir allt viktigare medför det en förändring i anknytningen till föräldrarna (Matos & Saraiva, 2012:502).

Det är inte helt ovanligt att det uppstår en oenighet eller konflikt mellan föräldrar och tonåringar när det kommer till självständighet och frigörelseprocessen. Samtidigt som tonåringar genomgår en känslig och utvecklande fas i livet ska man inte glömma att även föräldrar utvecklas och går genom förändringar. Föräldrar har ofta en förståelse för att ungdomar vill distansera sig till en viss del från sina föräldrar, samtidigt som de själva inser att perioden bestående av barnuppfostran snart är över. De befinner sig därmed inte i samma fas i förhållande till föräldrar-barn relationen. Det kan då uppstå en levnadssituation där föräldern försöker hålla kvar samtidigt som ungdomen försöker släppa taget (Berk, 2012: 620).

Föräldrars reaktioner och känslor till ungdomars frigörelseprocess kan variera. Även om föräldrar har förståelse för deras barns skiftande behov i tonåren kan de även uppleva en känsla av förlust när de som föräldrar inte längre behövs i samma utsträckning som när barnen var yngre. Känslor som sorgsenhet, frustration eller ilska i samband med tonåringars distansering kan förknippas med separationsångest (Beyers & Kins & Soenes, 2011:649).

Graf, Mullis och Mullis (2009:335) och Beyers, Kins och Soenens (2011:648) menar dock på att självständighet och separation inte behöver ses som en process där ungdomar överger sina föräldrar, utan snarare se på självständighet som något att sträva efter, och att det istället handlar om att hitta en balans mellan närhet till sin familj och att etablera sin egen person.

Teori

Vi kommer nedan presentera de teorier och begrepp som vi har tagit hjälp av för att analysera vårt insamlade material. För att förklara, utifrån ett ungdomsperspektiv, ungdomars mående samt beteende, bland annat utifrån det som våra respondenter beskrivit, kommer vi att ta utgångspunkt i Eriksons och Marcias teorier om identitet och identitetsförvirring och kommer med hjälp av Frisé och Hwang (2006) samt Berk (2012) tolka Eriksons orginallitteratur. Vi kommer även delvis utgå ifrån Bourdieus begrepp *fält* och *doxa* (Carlhed, 2011:283–290) i vår studie för att utifrån kuratorernas perspektiv och synsätt belysa varför kuratorerna kan ha både lika samt olika tankar kring föräldrainvolvering trots att de alla har samma yrkeskompetens och utbildning. Vi kommer här ta hjälp av Carlhed (2011) för att tolka Bourdieus orginallitteratur. Vårt mål med dessa teorier är att få en bredd i vår analys och diskussion av materialet och på så sätt kunna belysa delar av kuratorers arbetssituation samt ungdomars behov av utomstående hjälp.

Erik Homburger Erikson

Erik Erikson är en av utvecklingspsykologins förgrundsgestalter och började som Sigmund Freuds lärjunge. Erikson ansåg, precis som Freud, att en persons utveckling sker i olika stadier men till skillnad från Freuds psykodynamiska teori menade Erikson att en människas personlighet förändras och utvecklas genom hela livet (Karlsson, 2012:317). Erikson utvecklade åtta så kallade utvecklingsfaser, eller stadier, som en person ansågs gå igenom, varav varje stadie inriktade sig på en viss ålder i livet. Han ansåg att varje fas bestod av en konflikt, där exempelvis ett barn ställs inför en positiv och en negativ utvecklingsmöjlighet i varje ålderssteg. Han menade att man som person är mer känslig i dessa stadier för en viss utveckling, och om exempelvis föräldrar utsätter sina barn för mycket kritik under en viss utvecklingsfas kan det leda till att barnets utveckling går i en negativ riktning (Erikson, 1969:79–121).

Den utvecklingsfas som vi har valt att lägga vikt på i vår studie är då Eriksons *Identitet kontra Identitetsförvirring*, som inriktar sig på åldersgruppen ungdomar 13-18 år. Erikson ser begreppet identitet som ett avgörande steg mot att må bra och vara lycklig som vuxen (Erikson, 1969:81, 113-121). För honom var sökandet efter en identitet ett grundläggande mänskligt behov som kunde jämföras med fysiska behov så som behov av mat etc. (Berk, 2012:600).

Så vad innebär då begreppet identitet? Utifrån Friséns och Hwangs (2006:11) tolkning av Erikson innebär begreppet identitet en inre känsla av att vara en och samma person genom livet. Att oberoende av de olika roller och kontexter man befinner sig i består upplevelsen av att man själv är densamma. Att skapandet av en identitet innefattar en definition av *vem jag är, vad mina värderingar är samt vilka vägar jag tar i livet* (Berk, 2012:600; Erikson, 1969:13–38). Erikson betonade att identiteten är bestående av tre delar som alltid samspelar med varandra, i form av en biologisk del, en psykologisk samt en social del (Frisén, 2006b:19).

En viktig byggsten till en positiv lösning av fasen *identitet kontra identitetsförvirring* är en ungdoms sociala omgivning, det vill säga samspelet med andra jämnåriga samt vuxna. Personer i ens omgivning fungerar som speglar som hjälper en tonåring att skaffa sig en stabil bild av sig själv och vem han eller hon är (Erikson, 1969:110–121; Friséns & Hwang, 2006:12). Genom ord och handling visar ens omgivning *vem jag är* och det är i samspelet som *min bild av mig själv* antingen bekräftas eller avvisas. Utifrån Eriksons utgångspunkt är

identitet och tillhörighet sammankopplade. Genom den identitet som ens omgivning tillskriver ges också en tillhörighet. Det kan vara problematiskt för de ungdomar vars upplevda identitet inte samstämmer med den tilldelade, att ens egen bild och känsla inte stämmer överens med hur andra betraktar den. Det kan vara problematiskt på så sätt att den unga känner att han eller hon inte lever upp till sina egna eller andras förväntningar (Erikson, 1969:19–20, 110–121; Wrangsjö, 2006:128). Erikson menar dock att de utvecklingskriser som man går igenom inte ska ses som en katastrof utan snarare som en vändpunkt i den tidpunkten i livet, och att det egentligen inte behöver vara något negativt (Erikson, 1969:110–121; Frisé, 2006b:20).

James Marcia

James Marcia, som influerats av Erikson, har tagit hans teori om identitet ett steg längre, och menar att ungdomen behöver experimentera och utforska olika roller samtidigt som denne ska börja tänka på framtiden och dess innehåll. Marcia menar att ungdomarna kan delas in i fyra grupper, beroende på hur långt de kommit i sitt utforskande (Marcia, 2006:171–172).

Den första gruppen är *fullbordad identitet*, och innebär att ungdomen har provat de olika rollerna och har därför grundat en kontinuerlig känsla av identitet. Ungdomarna i denna grupp ses som mogna och utvecklade med egna värderingar och mål i livet. Den andra gruppen kan ses som en övergångsfas och heter *moratorium*, där ungdomen befinner sig i den utforskande och prövande tiden och därför är osäkra kring deras identitet. Ungdomen tenderar att vara mer osäker och kluven med sin relation till familjen och kan växla mellan att vara tillmötesgående och revolutionär (Marcia, 2006:180–181).

I den tredje gruppen har ungdomen, redan innan denne hunnit utforska och experimentera, en ståndpunkt och en stark jagkänsla. Gruppen heter *för tidig identitet*, och trots att ungdomen har en stark jagkänsla menar Marcia att ungdomen ändå har en svag och sårbar identitet. Ungdomen har även ofta tagit sig an uppfattningar och synsätt från föräldrar eller andra auktoriteter, och ungdomen står ofta sin familj nära och ha svårt att separera från den. Den fjärde, och sista gruppen, heter *identitetsförvirring*. Här undviker ungdomen istället att utforska roller och saknar egna värderingar. Vissa ungdomar i denna grupp kan få en känsla av ensamhet och en saknad av en existerande självupplevelse medan andra klarar sig igenom livet på ett bekymmerlöst och passivt sätt (ibid.).

Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu var en fransk sociolog och har bland annat utvecklat en handlingsfilosofi, som inriktar sig på den dubbelriktade relationen mellan de sociala fältens strukturer (objektiva strukturerna) och habitusstrukturer (förkroppsligade strukturerna). Två centrala begrepp för Bourdieu är habitus och kapital, som kort kan förklaras; habitus kan ses som naturliga förhållningssätt för en agent, individ, som gör att agenten på ett omedvetet plan vet hur denne ska agera inom ett socialt fält. Kapital innefattar en persons ekonomiska kapital som avser materiella tillgångar, socialt kapital som syftar på ens sociala relationer så som släktband och andra nätverk, samt kulturellt kapital etc. (Bourdieu, 1999:16–19). Vid tolkning av vår empiri kommer vi däremot att använda oss av Bourdieus begrepp fält och begreppet *doxa*, som kommer att beskrivas nedan.

Bourdieu talar gärna om samhället som ett socialt rum och använder begreppet *fält* som en beskrivning till det sociala rummet (Bourdieu, 1995:7–24). I ett fält är individerna indelade i grupper efter tillhörigheter, i vårt fall tillhör kuratorerna en yrkestillhörighet. Inom varje enskilt fält skapas uppfattningar och definitioner, som till exempel vad en kurator är och ska eller borde göra. Det är när föreställningarna och definitionerna blir självklara och accepterade inom fältet, som de blir en *doxa* (Bourdieu, 1995:116–117). *Doxa* är åsikter, förmodanden och förväntningar inom fältet. Det är något självklart och har en samhörighet med begreppet makt. Till exempel är kuratorns makt symbolisk och förankrad i det fält som kuratorn är verksam i. Att följa *doxa* är vad som ger kuratorn dennes maktposition eftersom ungdomen måste underkasta sig det som är självklart för fältet där kuratorn arbetar. Den är osynlig för de individer inom tillhörigheten, men är synlig för de utomstående, då de inte finner det lika självklart. *Doxa* kan dock vara olika för människor i samma tillhörighet, till exempel - för att relatera till vår studie - behöver inte alla kuratorer ha samma åsikter eller förväntningar bara för att de alla arbetar som kuratorer (Carlhed, 2011:284–289).

Metod

Val av ämne

Föräldrars involvering vid ungdomars psykiska mående var något som vi fann intressant när vi skulle välja område till vår uppsats och studie. Av egna erfarenheter så vet vi att många ungdomar som tar kontakt med kuratorer på exempelvis ungdomsmottagningar inte berättar

för sina föräldrar om den initierade kontakten och att personalen på ungdomsmottagningarna inte heller på eget bevåg kontaktar vårdnadshavarna. När vi sökte information på nätet kring ämnet fann vi det intressant att samtidigt som föräldrarnas stöd och involvering betonas vid ungdomars psykiska ohälsa, så kan minderåriga ungdomar själva vända sig till olika sociala instanser för att få hjälp utan föräldrarnas vetskap. Detta var något som vi ville öka vår förståelse kring och därför har vi valt att intervjua kuratorer och deras relation till föräldrainvolvering.

Val av metod

Vi har valt att göra en kvalitativ metod i form av semistrukturerade intervjuer då vi är ute efter att *förstå* kuratorers synsätt och riktlinjer gällande föräldrainvolvering. Anledningen till att vi har valt kvalitativ metod är för att den bland annat belyser närhet till deltagaren och dennes uppfattning, jämfört med kvantitativ metod som bland annat belyser distans. Vi är inte ute efter att generalisera, utan vill istället nå en kontextuell förståelse. Då vi även har generella frågeställningar, och inte en hypotes eller något intresse av att mäta antal eller generalisera, anser vi att en kvalitativ metod är mer lämplig (Bryman, 2011:151,346, 371-372).

Kvalitativ metod belyser även subjektivitet, människors inre verklighet och flexibilitet, vilket vi också strävar efter. Vi har valt att göra semistrukturerade intervjuer där vi utifrån våra frågeställningar har format teman (Bryman, 2001:341,415, 419-422). Vi har varit ute efter enskilda människors uppfattningar (Ahrne & Svensson, 2011:36) och velat förstå respondenternas svar på så rätt sätt som möjligt. Tack vare flexibiliteten har vi kunnat anpassa våra intervjufrågor samt ordningen på frågorna efter vad respondenten svarat (Bryman, 2011 413-422). I en kvantitativ metod hade vi istället varit bundna vid ett standardiserat frågeformulär (Ahrne & Svensson, 2011:40).

Metodens förtjänster och begränsningar

Eftersom vi har undersökt och *förstått* kuratorers syn och arbetsrutiner finns det enligt oss ett flertal förtjänster med kvalitativ metod relaterat till vår undersökning. Främst är metoden mer flexibel och har gett oss frihet att utforma frågor, likaså respondenten att utforma sina svar på sitt eget sätt. En kvalitativ metod är med andra ord mer anpassningsbar (Bryman, 2011:413–422). Vi har kommit nära respondenterna på en helt annan nivå än vad vi hade gjort med en kvantitativ undersökning, och vi har fått en mer direkt kännedom om kuratorernas syn, upplevelser och riktlinjer vilket är en fördel för oss. Vi har även fått en större inblick i

respondentens språk, känslor och normer jämfört med om vi till exempel hade gjort en kvantitativ enkätundersökning (Ahrne & Svensson, 2011:17, 56-57).

Något som kan tolkas som svårigheter i en kvalitativ intervju är att det tar relativt lång tid att planera, genomföra, transkribera och analysera. Vi har varit medvetna om att det inte alltid är säkert att respondenterna gör vad de säger att de gör eller att de inte riktigt förstår vårt syfte med undersökningen, och därför tolkat våra frågor annorlunda än menat. En intervju ger oss inte heller någon information om något annat mer än det vi frågar om, men även om intervjuer inte ger allt, kan vi ändå få ut mycket viktig förståelse och kunskap om de genomförs på rätt sätt (Ahrne & Svensson, 2011:37, 57).

En annan begränsning inom kvalitativ metod är att respondenterna inte representerar en hel population, vilket innebär en svårighet att föra jämförelser och kopplingar till andra grupper. Generalisering är en stor svårighet inom kvalitativ metod, då det är för lite antal individer på ett avgränsat område (Bryman, 2011:369–370).

Metodens tillförlitlighet

För att belysa vårt syfte och frågeställningar har vi gjort olika teman utifrån våra frågeställningar och därefter ställt relevanta frågor till vardera tema som belyst det vi velat förstå, med andra ord en intervjuguide (se bilaga 1) (Bryman, 2011:419–422). I våra intervjuer räknade vi med att få ställa en del följdfrågor, vilket vi även gjorde, beroende på vad respondenterna svarade. Däremot har vi använt oss av samma intervjuguide till samtliga intervjuer för att få en viss struktur och för att vi ska hålla oss till syftet med vår studie, och inte missa att undersöka det vi faktiskt tenderade att undersöka (Bryman, 2011:351–357). Vi har också gjort en checklista på vad vi vill fånga upp med hjälp av frågorna i vår intervjuguide, i syfte att få med liknande innehåll på alla intervjuer. Vi har dessutom skickat ut ett informationsbrev (se bilaga 3) till de kuratorer som vi kommit i kontakt med via mejl.

För att öka tillförlitligheten i vår studie har vi gjort så gott vi kunnat för att vår uppfattning av kuratorns sociala verklighet ska ha stämt överens med dennes faktiska sociala verklighet. Detta har vi gjort genom att ha fördjupat oss när vi inte förstått eller om något blivit otydligt. För att öka precisionen har vi även, vid behov, upprepat hur vi tolkat vad kuratorn säger för att få bekräftat att vi tolkat rätt. Vi tror inte att svaren på våra frågor har påverkats negativt av att vi var två som intervjuade, och vi tror inte att svaren skulle varit annorlunda om någon annan hade hållit i intervjun. Vi har inte heller ställt några privata frågor, utan har hållit oss

till respondenternas arbetssituation. Vi har haft intervjuerna på respektive kurators kontor eftersom det är en lugn och ostörd miljö, för att inte kuratorerna skulle bli distraherade. Intervjuerna har spelats in med hjälp av en diktafon för att få en så detaljerad analys som möjligt, samt har vi fört lite anteckningar. Intervjuerna har transkriberats så fort som möjligt, helst samma dag, då vi mindes intervjun mer detaljerat och tydligt (Bryman, 2011:351–357, 420-421, 428).

Eftersom vår undersökning är kvalitativ och därför innefattar en liten grupp kuratorer, har vi undersökt på djupet och inte på bredden - som man gör i en kvantitativ metod (Bryman, 2011:351–357). Vår undersökning kommer därför vara svår att generalisera till andra miljöer där kuratorer är verksamma, då kuratorerna vi intervjuat har berättat om sin individuella syn på föräldrainvolvering och svaren har därför inte blivit exakt likadana. Undersökningen kommer vara svår att upprepa, främst för att det är en kvalitativ undersökning, och för att endast en del av svaren kommer vara detsamma om man intervjuar nya respondenter. Det kan även vara så att över en tid, när samhället har förändrats, kan kuratorernas syn på föräldrainvolvering ha förändrats. Detta innebär att reliabiliteten försvåras något (Bryman, 2011:351–357).

Urval

I början av studien var tanken att vi enbart skulle intervjua kuratorer från ungdomsmottagningar runt om i Skåne. Vi skulle då försöka nå ut och få kontakt med två kuratorer i tre kommuner och därav ha minst sex intervjuer sammanlagt. När vi sedan började söka kontakt med olika ungdomsmottagningar i Skåne var det svårt att boka in tider med kuratorerna, då det var väldigt hög arbetsbelastning på samtliga mottagningar. Vi bestämde därefter att vi skulle utöka urvalet av kuratorer utöver ungdomsmottagningen, till kuratorer på BUP (barn- och ungdomspsykiatri) och grundskolor, även de ifrån Skåne. Att få tag på kuratorer på skolor var inget större hinder, men kuratorer på BUP visade sig vara mer otillgängliga än vad kuratorerna på ungdomsmottagningen var och vi beslutade oss därför för att vidga studien ytterligare. Det slutgiltiga urvalet blev två kuratorer från olika ungdomsmottagningar, två från olika grundskolor, en kurator från en vårdcentral samt en från en verksamhet som samverkar mellan region och kommun. Den sistnämnde verksamheten kom vi i kontakt med då vi gjorde vår pilotintervju, eftersom vi fått ett råd från en socionom om verksamheter med ungdomar som målgrupp. Denna verksamhet kommer vi hädanefter att benämna som *familjeverksamheten*.

Vi nådde ut till kuratorerna på ungdomsmottagningarna genom att ringa till respektive telefonväxel. De flesta vi ringde skulle be någon av kuratorerna på mottagningen att höra av sig, vilket få gjorde. Av två mottagningar fick vi dock mejladress till kuratorerna på respektive ungdomsmottagning, och skickade då ut ett informationsbrev (se bilaga 3) samt bad dem sprida vidare det till sina kollegor. De två kuratorer från ungdomsmottagningarna vars vi fick mejladress, svarade fort och det var dem vi bokade in tid med. De två grundskolorna valde vi ut genom att välja de grundskolor vi båda kände till samt de skolkuratorer som hade sina telefonnummer tillgängliga på internet. Det var två som svarade direkt av de vi ringde, och det var de två som vi senare fick intervju med. Vårdcentralen nådde vi ut till genom att göra likadant som med grundskolorna och hitta respektive direktnummer och därefter ringa till kuratorn. Med andra ord har vi utifrån ovan beskrivning gjort ett bekvämlighetsurval (Bryman, 2011:194–196,433).

Bearbetning av materialet

Efter varje intervju transkriberade vi materialet så fort som möjligt, oftast samma dag eller dagen efter. Vi ville göra det så fort som möjligt då våra intryck av intervjun fortfarande var färska och vi kom ihåg det bättre. Det är viktigt att transkribera intervjun då det bland annat ger en tydligare och noggrannare analys och det är bra att vi upprepar materialet för att på så sätt komma det närmare, vilket vi även gjort. Vi har varit väl medvetna om att det kan ta cirka 5-6 timmar att transkribera 1 timmes intervju, och avsatte därför gott om tid till detta. Då vi inte visste vad som var relevant i materialet från intervjuerna förrän vi kom till analysen, valde vi därför att transkribera hela intervjun, och därefter valde vi ut vad som var relevant när vi sedan kom till själva analysen (Bryman, 2011:428, 430, 432).

När vi transkriberat alla intervjuer var nästa steg att få ordning på och sortera materialet. Även om det är vi som gjort intervjuerna är det ingen garanti att vi har en fördjupad överblick över dessa och valde därför att läsa det mer än en gång. Vi har försökt att undersöka materialet som om det var okänt och helt nytt för oss, och blev därmed mer förtrogna med det (Ahrne & Svensson, 2011:197). Under tiden som vi bekantade oss mer med vårt insamlade material började vi att koda det och tog hjälp av de teman vi hade i vår checklista (se bilaga 2).

Då det är en fördel att börja med kodningen så tidigt som möjligt valde vi att inte vänta för länge med det. Det är viktigt att vi varit kritiska till kodningen, och har därför gått igenom den mer än en gång för att sedan hitta samband och mönster (Ahrne & Svensson, 2011:198; Bryman, 2011:523–524). För att inte enbart ha en redovisning av vårt material är det viktigt

att vi slutligen för en argumentation, då med stöd av vår teoretiska beredskap (Ahrne & Svensson, 2011:205).

Etiska överväganden

När det kommer till etiska överväganden i vår arbetsprocess så kommer vi att utgå ifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska grundprinciper: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002). Enligt informationskravet har vi informerat för våra respondenter om vår studies syfte och deras bidrag till vår förståelse för deras arbete. Respondenternas deltagande har varit högst frivilligt och därmed har det krävts ett samtycke från respektive respondent innan studien utfördes. Om de under undersökningens gång känt att de inte har velat fortsätta har de haft rätt att avbryta sin medverkan. Vi har delgivit denna information i ett informationsbrev (se bilaga 3) samt innan våra intervjuer utförts (Vetenskapsrådet, 2002:7, 9).

Det är viktigt att respektive kurator är anonym i vår uppsats och därför har vi aidentifierat både individerna samt arbetsplatserna. Detta så att kuratorerna skulle känna att de kunde prata fritt och känna trygghet, utan att vara oroliga över att deras åsikter skulle kunna härledas till dem. Vi har inte haft för avsikt att samla in så kallade känsliga personuppgifter i form av etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös övertygelse eller hälsa etc. (Lövgren, Kalman & Sauer 2012:57). Genom att aidentifiera individerna är deltagarna anonyma för en utomstående läsare, men kan eventuellt fortfarande identifieras av andra deltagare i studien. Detta kan vara ett problem då många av dessa verksamheter bara har ett fåtal kuratorer anställda. Därav har vi även anonymiserat de olika kommunerna som respektive anställd arbetar i, för att på så sätt minimera risken att respondenter på samma arbetsplats kan identifiera varandras svarsbidrag till studien (Nyström, 2012:81–82).

Respondenternas bidrag, det vill säga deras svar, till vår studie kommer endast att användas för forskningsändamål, och kommer därmed inte att lämnas vidare (Vetenskapsrådet, 2002:14). Detta har förhoppningsvis bidragit till att respondenterna känt sig bekväma att ha deltagit i studien.

Arbetsfördelning

Under uppsatsens gång har vi skrivit vissa delar av metodavsnittet, teori och kunskapsläge separat. Vi har därefter tillsammans granskat och korrigerat och därav anpassat texten utifrån vad båda har tyckt om den. Vi har läst viss del av litteraturen gemensamt och det vi inte har läst gemensamt har vi delat upp och läst enskilt och sedan sammanfattat vardera text för varandra. Vi genomförde intervjuerna tillsammans, men valde att transkribera varannan intervju var för sig. Vi har kodat allt tillsammans och skrev därefter analys och resultat samt avslutande diskussion.

Resultat och analys

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för resultatet av vårt insamlade material, samt analysera detta med hjälp av våra valda teorier och begrepp. Det insamlade materialet består av de kvalitativa intervjuer vi har gjort med 6 stycken kuratorer, som är socionomer i grunden, från olika verksamheter i Skåne. Två av kuratorerna arbetar inom skolan, två arbetar inom ungdomsmottagningen, en kurator arbetar på en vårdcentral samt en kurator som arbetar på vad vi kallar familjeverksamheten. Samtliga kuratorer arbetar på olika verksamheter i olika kommuner, vilket vi kommer att anonymisera. Vi har valt att använda andra namn till kuratorerna och döpt dem efter bokstavsordning utifrån de verksamheter de arbetar i. Kuratorerna från vårdcentralen och familjeverksamheten har vi döpt till Amanda (vårdcentralen) och Anna. De två skolkuratorerna heter Bella och Britt, samt de två kuratorerna från de olika ungdomsmottagningarna heter Carl och Christian. Vi kommer att avläsa kuratorernas svar utifrån Eriksons och Marcias teorier kring identitet, samt till viss del utifrån Bourdieus begrepp fält och doxa.

Bakgrund

Alla de verksamheter vi har besökt vänder sig till barn och ungdomar, och en del även vuxna, mellan åldersspannet 12-23 år. Deras dagliga arbete innehåller stödsamtal eller behandling av någon form, och vissa av de vi har intervjuat träffar ungdomar mer än andra.

Familjeverksamhet

På familjeverksamheten som arbetar med ungdomar träffar behandlarna ungdomar mellan 13-20 år och vänder sig även till föräldrar. Deras mål är att arbeta förebyggande och lösningsfokuserat, vilket innebär att de söker efter positiva undantag och fokuserar på vad

familjen har för resurser. Eftersom de inriktar sig på både unga och föräldrar vill de gärna att föräldrar involveras när de har samtal med minderåriga, och därav har de hög grad av föräldrainvolvering.

Vi är inga experter, vi säger ju att ungdomarna är experterna på sig själva.

Föräldrarna är dem som är näst bäst på att liksom vara experter på sina barn.

– Anna

Anna betonar dock att arbetet och ansvaret ligger på familjen och föräldrarna, eftersom det är där förändringen sker. Det är viktigt att förändringen går åt rätt håll. Oftast är föräldrarna med, men det finns de fall där ungdomen samtalar själv med kuratorn. Kuratorn benämner då att de ändå tar in nätverket i samtalet och pratar om familjen och menar att man hela tiden påverkas i en relation, och speglar sig med andra.

Vårdcentral

Som kurator på vårdcentralen arbetar man med den psykosociala delen, som innebär att man ska ha en inblick i individen och dess omgivning och nätverk. Kuratorn vi har intervjuat, Amanda, arbetar dels med stödsamtal och dels med KBT-behandling. Detta var den enhet som träffade minst antal ungdomar då mestadels av samtalen Amanda hade var inriktat på vuxna personer. Oftast kommer ungdomarna i kontakt med kuratorn via oroliga föräldrar, men ibland söker de själva. Hon berättar att det varierar om föräldrar är med under samtalet eller inte, men hon ser gärna att de är med på första samtalet om ungdomen känner sig trygg i det.

Skola

Skolkuratorerna vi intervjuat, Bella och Britt, arbetar ganska lika och båda ingår i ett elevhälsoteam, samt finns till på grundskolan för de barn och ungdomar som behöver extra stöd. Eleverna ska kunna komma och prata om de mår dåligt på ett eller annat sätt och mestadels består arbetsdagarna av elevsamtal. Skolkuratorernas arbete inriktar sig främst på det som sker i skolan, det vill säga när elever inte uppnår målen eller om de behöver särskilt stöd. Skolan är en stor del av barn och ungdomars liv och därför tar de med saker hemifrån till skolan, vilket i sin tur kan påverka deras prestation. På skolan har man delvis föräldrakontakt, oftast vid samtal med yngre eller när kuratorerna bedömer att det är fara för barnet eller ungdomen.

Ungdomarna kommer i kontakt med kuratorn oftast genom att de söker själva, men även via lärare, skolsköterska, rektor och förälder som är oroliga över ungdomen och ser att denne är i behov av samtalsstöd. Ibland kan det även vara så att ungdomarna kommer med kompisar, och kuratorn kan på så vis erbjuda samtalskontakt till fler. Skolkuratorerna arbetar förebyggande och hälsofrämjande med mycket samarbete med övrig personal på skolan. De arbetar bland annat utifrån Skollagen och sin uppdragsbeskrivning, samt följer Socialtjänstlagen gällande anmälningar.

För Bella är det viktigt att arbeta utifrån ungdomens önskemål och har alltid samtal med eleven om det är denne som själv ber om att få samtala. Däremot ställer hon sig avvaktande när till exempel en lärare anser att hon ska prata med en elev.

Man kanske inte ska blanda in en ny person i elevens liv sådär, bara för att man är oroad, när man kanske egentligen kan hjälpa eleven på andra sätt, utan att det blir så avancerat eller så stor grej av det.

– *Bella*

Britt menar att när ungdomarna blir äldre och själva kan bedöma att de har behovet att samtala med en kurator, är det inte lika stort behov att kontakta föräldrarna om inte ungdomen själv vill det. Dock nämner kuratorn att:

Jag kan ju inte sitta och prata med en tjej eller en kille när det inte är de som äger problemet, utan det är att försöka jobba med motivationssamtal för att liksom, kunna kontakta föräldrar också och kalla hit föräldrarna så att vi kan jobba tillsammans – annars löser vi ingenting.

– *Britt*

Ungdomsmottagning

På ungdomsmottagningar inriktar man sig på unga och vuxna mellan 12-23 år. I och med den breda målgruppen möter de många olika typer av problematik och situationer. Grundtanken är att detta är ett forum för unga och att föräldrar inte involveras, så länge inte behovet finns i enskilda situationer där kuratorn gör individuella bedömningar. Christian och Carls arbetssätt och rutiner var väldigt lika, bland annat att de samverkar med andra verksamheter. Skulle de märka att ungdomen är i behov av mer hjälp än vad denne kan få på ungdomsmottagningen hänvisar kuratorerna dem till andra verksamheter som är mer lämpliga för ungdomens behov. Christian berättar att det händer med jämna mellanrum att ungdomens föräldrar tar den första kontakten, främst när det är den yngre gruppen ungdomar, men att det sällan blir

problematiskt gällande föräldrainvolvering. Han har inget personligt problem med att ta kontakt med föräldrarna mot ungdomens vilja, men menar att det ger fel bild av ungdomsmottagningen vilket i sin tur kan skapa ett dåligt rykte.

Ungdomsmottagningens grundtanke är att ungdomarna ska söka sig på frivillig väg och att ingen kan tvinga dem att ha samtalskontakt med kuratorn. Ungdomarna kommer frivilligt när de har något de själva vill prata om, och kuratorerna menar på att man inte behöver motivera ungdomarna då de redan är väl motiverade.

Mycket socionomjobb är ju lite otacksamma på det sättet, att man har att göra med familjer eller patienter, klienter, som egentligen inte vill ha kontakt med en. Men här är det motsatta, här vill dem och är själva motiverade och så. Det gör det enkelt att vara duktig på det sättet, man har duktiga och välmotiverade patienter som söker sig hit.

– Carl

Orsak till besök

Det är jättemånga barn som har väldigt, väldigt låg känsla. Saknar självförtroende, har jättelåga tankar om sig själv

- Britt

Av de sex kuratorer vi har intervjuat har vi uppmärksammat att det finns gemensamma orsaker till varför ungdomar söker sig till respektive verksamhet. De vanligaste orsakerna, som nämndes av majoriteten, var nedstämdhet, stress, ångest, oros känslor, problem i skolan och i hemmet samt dåligt självförtroende och självkänsla.

Sen när det gäller ungdomarna är det ju mycket relaterat till livsstilen. Alltså det är mycket stress i skolan, det är mycket press hemifrån och så..

– Amanda

Med utgångspunkt i Eriksons utvecklingsteori är anledningen till varför ungdomarna har dessa problem bland annat på grund av att det händer mycket i tonåren och ungdomen börjar bilda sig en uppfattning kring sin egen identitet och hamnar i en så kallad identitetskris (Erikson, 1969:79–83, 111-121; Frisé & Hwang, 2006:11–14, 138-140). Ungdomen börjar frigöra sig mer och mer från sin familj och utvecklar egna värderingar. Den sociala omgivningen ställer mycket krav och press på ungdomen under processen att bli vuxen (Johansson, 2006:213) och att balansera detta kan innebära känslor som kan vara svåra att hantera (Kåks, 2007:29–30).

Arbetsätt & rutiner

Under varje intervju ställde vi frågan vad som kan vara positivt respektive negativt med föräldrainvolvering utifrån kuratorns egen synvinkel. Samtliga kom fram till att det fanns både negativa samt positiva aspekter av föräldrainvolvering utifrån arbetsättet de hade.

Grundtanken är att föräldrarna är viktiga! Och därför vill vi att föräldrarna är med, även om man är över 18 år. Man bor hemma och man går i skolan och bara för man fyllt 18 betyder inte det att man börjar agera på andra sätt, man påverkar varandra lika mycket ändå.

– Anna

Anna hade en väldigt positiv inställning till föräldrainvolvering utifrån att det är bra för föräldrar och ungdomar att få förståelse för varandra. Hon ansåg att det är bra om föräldrar är med från början i processen, så att barn och föräldrar befinner sig på samma plattform. Utifrån deras lösningsfokuserade arbete på familjeverksamheten, arbetar de mycket på att leta efter situationer som fungerar inom familjen, och vad familjen har för resurser, Anna berättar vidare:

Vi tänker att föräldrarna är de som är bäst passade att påverka barnens attityder. Kan man påverka föräldrarnas attityder så kan de i sin tur påverka barnen, och det är ju också i ett förebyggande syfte. Så man inte glömmer bort att det finns ju faktiskt ett ansvar där hemma också. Och det är där, de är nära och de är viktiga för varandra.

– Anna

Majoriteten av kuratorerna upplevde att föräldrainvolvering är bra och att det går hand i hand med ungdomarnas egen integritet.

Ja jag tycker ju det är.. jag tycker ju både och. Det tycker jag eftersom man har ett ansvar som förälder och ibland är det viktigt att man också får veta, för att kunna hjälpa sitt barn tillrätta och att barnet får den rätta hjälpen. Sen å andra sidan måste man också, tycker jag, värna om barnets egen integritet också.

– Amanda

Då ungdomen kan vara, sett ut Marcias (2006:180–181) teori kring identitetssökandet, i en tidig process i sitt utforskande av olika roller tänker vi att det kan vara viktigt att, precis som Amanda nämner, värna om barnets integritet. En ungdom har kanske hittat sin identitet för tidigt och tillhör gruppen *för tidig identitet* och behöver mer stöd på vägen mot vuxenlivet.

Ungdomen har istället för att utforska olika roller tagit sina föräldrars värderingar och har en sårbar identitet. En ungdom som däremot tillhör gruppen *fullbordad identitet*, har kommit långt i sin process, och redan har upptäckt sin identitet och sina värderingar är inte i samma behov av att utveckla sin egen integritet, då denne redan har det (Frisén och Hwang, 2006:13–14; Marcia, 2006:180–181). Vi tolkar detta utifrån Marcias (2006) som att det är viktigt för ungdomen att få hitta sina egna värderingar. Ungdomen som tillhör gruppen *för tidig identitet*, som nämnt ovan, är väldigt beroende av sina föräldrar och deras värderingar, då den unga influeras av dessa. För att ungdomen ska klara sig i vuxenlivet och vara självständig, tänker vi att den unga sakta behöver separera från sin familj för att börja träna på att ta egna beslut och våga prata för sig själv. I sin tur utvecklar de sedan sin egen integritet och blir mer självständiga, därav nästa steg till vuxenlivet. Erikson (1969:110–121; Frisé & Hwang, 2006:12) menar även att ungdomen speglar sig med personer runt om i dennes sociala omgivning. Vi anser att det är sunt för unga att utöver föräldrarna ha utomstående personer som kan återspegla deras bild av sig själva. Därför kan det vara positivt att föräldrar inte är delaktiga i allt som rör ungdomens privatliv, så att den unga får en möjlighet att reflektera kring sig själv med hjälp av ett utomstående perspektiv.

Samtliga kuratorer har dessutom nämnt att de bland annat arbetar utifrån Föräldrabalken samt Offentlighets- och sekretesslagen, vilket teoretiskt skulle kunna skapa ett dilemma för kuratorerna i sin bedömning när föräldrar ska involveras (se problemformulering). Detta var också ett dilemma som vi var intresserade av att förhöra oss om i praktiken. Kuratorerna var samstämmiga om att det i regel är upp till ungdomen själv att bestämma om föräldrar ska få vara involverade i deras angelägenheter. Beroende på anledningen till att ungdomen tog kontakt med kuratorn från början kunde det ibland vara bra att föräldrar var delaktiga, men oftast så gjordes bedömningen att detta inte behövdes, om inte ungdomen själv önskade så.

Ungdomar i identitetskris strävar bland annat efter att förstå vem de är och vilka värderingar de har, vilket i sin tur kan skapa en identitetsförvirring (Berk, 2012:600; Erikson, 1969:110–121). När vi frågade kuratorerna om de ansåg att det var viktigt att föräldrarna involverades i frågor som berör detta, svarade samtliga att de inte ansåg det vara av relevans att föra vidare sådant till föräldrarna. Bella och Carls reflektioner kring frågan var:

Jag menar det skulle ju vara negativt om jag berättade allt vad högstadieläverna berättade för mig. Alltså jag vet inte, det kan ju vara.. amen det är ju jätte känsliga saker. Alltså det kan vara saker om vem dem är kära i, man har fundering kring sin

sexuella identitet, sådant skulle jag ju aldrig drömma om att berätta för föräldrarna.

– *Bella*

När det kommer till sexualiteten är det ju rätt så tydligt, alltså vilken 14 åring vill vara öppen med sin sexuella nyfikenhet. Eller att kunna ställa frågor om sin kropp utan att känna föräldrarna blir inblandade i det eller så [...] Jag tycker också att det finns det kopplat till det här med identitet och kanske då lite psykisk hälsa. Att öppna upp sig att söka hjälp, att man mår dåligt eller har ångest eller tankar och funderingar kring identitet och relationer. Att det inte är helt säkert att man som ungdom ska tvingas ha med sina föräldrar i.. det är en del i frigörelseprocessen. Så att den där möjligheten att söka vuxenstöd utan föräldrarnas vetskap är ju någon slags, jag tycker att det är en process som ungdomar ska få göra.

– *Carl*

Utifrån vår insamlade empiri kan vi inte se att det finns direkta riktlinjer för hur samtliga kuratorer vi har intervjuat ska agera i respektive situation gällande föräldrainvolvering. Det ställs på den enskilda kuratorn att göra bedömningen när det anses vara relevant att kontakta föräldrar, och detta sker ofta i samstämmighet med ungdomen. Utifrån Bourdieu (1995:116–117) tycker vi oss här se en outtalad doxa bland samtliga kuratorer. Det ses som en självklarhet att inte involvera föräldrar i ungdomars privata funderingar samt angelägenheter, och det kan med andra ord ses som en oskriven regel. Vi ser doxan som outtalad eftersom den är så pass självklar för kuratorerna att de inte behöver reflektera kring det.

Parters inställning

Eftersom inriktningen på vår studie innehåller de tre målgrupperna kuratorer, ungdomar samt föräldrar fann vi det relevant att försöka skapa oss en uppfattning hur ungdomar och föräldrar ser på föräldrainvolvering utifrån kuratorernas erfarenheter, och om de upplever att det finns ett motstånd till att föräldrar blir involverade från respektive målgrupp. Samtliga kuratorer upplevde att det väldigt sällan var föräldrar och ungdomar som ställde sig negativa till det, de flesta av kuratorerna kunde inte ens komma ihåg något tillfälle där det hade hänt under deras yrkesverksamma tid. Den övergripande synen var att föräldrar vill sina barn väl och vill vara engagerade. Visst hade det hänt på en del av verksamheterna att en förälder hade ringt och kanske var lite upprörd, men då kunde man i regel prata om saken. Mestadels upplevde kuratorerna att föräldrar snarare kände en oro för sina barn och att det ofta var därför de i så

fall kunde kontakta kuratorn. Då handlar det oftast om att stötta föräldern i sin oro och kunna ge information.

Berk (2012:620) resonerar kring föräldrarnas oro som en del av separationsprocessen mellan ungdom och förälder. I samband med att den unga har ett större behov av att vara självständig befinner sig föräldrarna i en fas där de inte längre känner sig lika behövda och får då svårt att släppa taget om ungdomen. Därmed befinner sig inte ungdomen och föräldern i samma fas i relationen dem emellan. Föräldrar har ofta en förståelse för ungdomarnas frigörelseprocess, men att reaktionerna från föräldrarna kan variera (ibid.). Vi tolkar därför föräldrarnas oro som en del i processen där föräldrarna inte vet hur de ska hantera att deras barn är på väg att bli vuxna och kan därför vara i behov av stöd för att kunna släppa taget.

Britt och Anna berättade om händelser där ungdomar inte velat att föräldrarna skulle få veta om deras kontakt eller problem. Däremot går det oftast bra att samtala om det och diskutera anledningen till att ungdomen inte vill att föräldrarna ska veta. Även om föräldern i sig inte sitter med i samtalet, eller ens är vetandes om kontakten, kan man föra in föräldern i samtalet med den unga och då prata om ungdomens relation till sina föräldrar. Anna och även Amanda nämnde att de ibland upplever att det kan handla om att ungdomen är brydd och inte vill oro sina föräldrar med deras problem. Till det svarade Anna:

Just det här att inte stå ensam med saker och hålla saker för sig själv, att faktiskt kunna öppna upp och få det här stödet hemma. [...] Om man är så mån om andra att 'nä, jag ska inte lasta andra' och bara alltid håller det för sig själv så blir det jäkligt tungt. [...] Man kan ju faktiskt säga det att man har en uppgift, det är en uppgift att vara förälder. Att faktiskt finnas där. Man får oro föräldrar, dem tål det liksom, det är så.

– Anna

Förtroende

Samtliga kuratorer nämnde vikten av tillit och förtroende i mötet med ungdomen. Vi ställde därför frågan hur kuratorn gör för att vinna den ungas förtroende, och om de hade något särskilt tillvägagångssätt. Amanda pratade mycket om att bygga ett förtroende och att ha en trygg bas, och menar att en bidragande faktor till att öka den tilliten är att hålla sig till sekretessen och vara tydlig gällande vad sekretessen innebär för ungdomen.

Att jag liksom härbärgerar deras känslor [...] Jag håller ju känslorna till ungdomarna så att säga, det är ju dem själva som har dem men så att jag liksom

lättar på deras, i och med dem får ventileras och prata om det så lättar de ju på den bördan som de känner. Men jag tar ju inte bördan som min, jag måste ju skydda mig själv också. Men jag härbärgerar den lite eller att jag håller den.. hjälper dem att hålla den så att säga, medans de är i rummet.

– *Amanda*

Britt och Bella menade båda att förståelse var en viktig del i att vinna ungdomens förtroende. Bella menade att hon bygger förtroende hos ungdomen genom tid, att lära känna och att lyssna. Samt att inte värdera utan att förstå och lyssna på ungdomen och skapa en relation med denne. Britt lade mycket vikt vid att vara ärlig och tydlig, och att aldrig gå bakom ryggen på ungdomen.

De har ju ett forum där de kan prata öppet, och då är det ju inte schysst att berätta för föräldrarna vad de har sagt. [...] Så jag tror att det är ju lite det som gör att vinna deras förtroende. Att de ser att man kämpar för dem och att man är någon de kan räkna med. Att man ställer upp när de behöver och så.

– *Britt*

Britt menar på att det är viktigt att vara tydlig och att visa att man bryr sig samt att man gör allt för att ungdomen ska ha det bra. Att de ska se att hon kämpar för dem och att hon är någon de kan räkna med, och att det är viktigt att ställa upp när ungdomen behöver det.

För att bygga upp tillit och förtroendet hos ungdomar har samtliga kuratorer olika tillvägagångssätt, utifrån Bourdieus (1995:116–117) begrepp doxa. Det vill säga kuratorernas synsätt och agerande angående föräldrainvolvering. För någon spelar sekretessen en stor roll för att få ungdomen att känna sig trygg, för andra är det vikten av att lyssna och förstå samt att inte värdera etc. För familjeverksamheten byggs förtroende i samverkan med föräldrar och på ungdomsmottagningar i det enskilda mötet med den unga. Eftersom samtliga kuratorer ger en bild av att det brukar lösa sig, trots deras olika tillvägagångssätt, anser vi precis som Anna att det kanske inte är metoden utan kommunikationen i sig som är det viktiga. Även om kuratorerna har skilda arbetssätt och metoder så blir det i slutändan liknande, positiva resultat.

Man säger ofta att kemin kanske har större vikt än metoden i sig, metoden spelar inte så stor roll om inte kemin funkar.. rätt kemi och bra metod är bra kombo.

– *Anna*

Utomstående att prata med

Vi var dessutom intresserade av att höra kuratorernas syn på ungdomens behov av en vuxen förebild och en utomstående att prata med. När vi ställde frågan om en vuxen förebild är viktig för en ungdom höll samtliga kuratorer med om att det var viktigt. Anna på familjeverksamheten menade att det är viktigt att ha vuxna omkring sig och att det är bra för ungdomen att ha någon utomstående, som inte känner till så mycket om ungdomens liv, att prata med. Amanda menade även att det är viktigt för ungdomen att ha en vuxen förebild som stöd för hur de själva ska kunna förhålla sig till en vuxen värld senare i livet, och att ungdomen i denna process behöver den vägledning av en vuxen.

Britt och Bella menade att det är jätteviktigt med möjligheten till en vuxen förebild. Bella menade att alla vuxna ska vara någon slags förebild för ungdomen samtidigt som Britt poängterade att alla inte alltid kan prata med sina egna föräldrar, och att det därför är viktigt att ha någon annan att prata med.

Det behöver ju inte vara skolkuratoren, det kan ju vara skolsköterskan, det kan vara lärare. Men att man har någon där man känner att man kan anförtro sig. Det tror jag är jätteviktigt. Eller en granne, eller en moster eller..

– *Britt*

Christian och Carl var relativt överens med sina svar, och menade att det är bra att ha en utomstående att prata med när, och om, behovet finns. Christian menade att om ungdomen är stressad kan det hjälpa att slappna av, genom att gå och prata med någon som kommer med tips och stöd. Christian och Carl nämnde, precis som Amanda, att det kan vara bra med en vuxen förebild så det blir en typ av balans mot allt annat som ungdomen får till sig om hur denne ska leva sitt liv, samt att det kan vara avgörande för hur ungdomen sedan klarar av relationer och självständighet som vuxen.

Många som kommer hit är ju bara liksom, ja men något lite problem som de vill ha hjälp med, och så går de några gånger sen försvinner de. Men en del som haft kanske dålig föräldrakontakt eller stökigt på olika sätt så, så kanske man är den första vuxna som rejält har haft tid att lyssna och tar sig den tiden och som också hjälper till att.. En del är ju lite struliga och svåra att tycka om så där va. Och där blir man ju också den första som når fram genom det och då blir det ju, då blir man ju otroligt viktig.

– *Carl*

Under intervjuerna är det även ett flertal kuratorer som nämner att ungdomen befinner sig i frigörelseprocessen, och att det är en del i processen att agera så som ungdomen gör. Däremot så behöver de, trots sitt behov av att blir mer självständiga, föräldrars vägledning.

Man börjar ju som en del av sina föräldrars känsloliv, ungdomen, och sen slutar man ju som en parallell liksom så va. Man är en egen individ med ett eget känsloliv och med ett eget som ska fungera parallellt. Och den där processen behöver man ju andra vuxna i. Jag tänker att det alltid har funnits, men nu är mer.. att ungdomarna alltid har sökt andra vuxna, kompisars föräldrar, lärare eller så som man har sett upp till eller öppnat sig för eller pratat problem.

– Carl

Olika författare och forskare, bland annat Marcia (2006:183) och Ramström (1991:25–26) betonar vikten av att ungdomar får möjligheten att differentiera sig från sina föräldrar. Att de, precis som kuratorerna uttrycker, har ett behov av att bryta sig loss. Med Eriksons utgångspunkt görs det förståeligt att ungdomar trots sitt behov av frigörelse ändå behöver stöd och råd från sina föräldrar, eller andra vuxna, för att ungdomen ska få en positiv utveckling av sin identitet (Frisén & Hwang, 2006:12). I mitten av separation-individualiserings processen anser vi att kuratorsrollen och dess verksamheter blir viktiga. I ungdomens kluvenhet till sina föräldrar är kuratorn ett alternativ som auktoritet och förebild (Frisén, 2006a:62). Kuratorerna kan ge det utrymme som ungdomar behöver från sina föräldrar, samtidigt som de ger vägledning så att ungdomarna inte står på egen hand med sina bekymmer.

Mognad

Vi har under intervjuerna försökt få en bild av hur kuratorerna i studien ser på begreppet mognad och huruvida de upplever att ungdomar mellan 13-17 år är kapabla och mogna nog att hantera sin psykiska hälsa på egen hand, utan föräldrars eventuella vetskap och involvering. Samtliga var överens om att mognad är något väldigt individuellt och därför inte går att generalisera på alla ungdomar. Hur långt en ungdom är i sin mognadsprocess är något som kuratorn får ta ställning till och göra en bedömning av i varje enskilt fall. Man kan vara mogen nog att hantera vissa situationer beroende på vad det är för situation, och andra kan man behöva mer stöd i. Samtliga kuratorer ansåg att det var viktigt att unga har någon vuxen att prata med och kunna få stöd av, däremot sa ett flertal av kuratorerna att det även var viktigt att lita på ungdomens egen förmåga. Att lita på att ungdomar ofta själva vet vad som är bäst för dem.

Sen tror jag heller inte att man ska underskatta förmågan hos ungdomar och barn, för de är ju väldigt kloka och smarta. Och de kan något som vi behöver lära oss, och det är ju det här med att vara i nuet.

– *Amanda*

Marcia (2006:171–172) menar att ungdomen ska utforska roller samt börja förbereda sig för framtiden. Ungdomstiden är med andra ord en förberedelsetid inför vuxenlivet och det kan uppstå svårigheter för ungdomen då denne vill ta vara på och utforska sin egen ungdomstid, samtidigt som ungdomen ska frigöra sig från föräldrarna och träna på att klara sig själv (Johansson, 2006:213; Kåks, 2007:32). Vi uppfattar att ungdomarna behöver sina utmaningar, och att de vuxna behöver lita på att de kan klara av dessa. Om de i slutändan inte fått någon träning i att vara självständiga under tonåren kommer de inte att klara av att hantera den biten i vuxenlivet.

Utifrån lagen

När vi ställde frågan om kuratorerna tyckte att det var svårt att göra bedömningen huruvida föräldrainvolvering var av relevans fick vi svaret att det berodde på situationen. Det var vanligare att föräldrar kontaktades i de fall då ungdomarna var lite yngre, eller i de fall där problemet var av lite allvarligare grad. Skulle det handla om familjekonflikter där ungdomen själv vill involvera föräldrarna kan det också vara aktuellt i vissa fall. Samtliga kuratorer ansåg att det var lättare att göra en bedömning i de fall som var av allvarligare grad och som kunde vara av fara för den unga, då hänvisade alla till deras anmälningsplikt.

Men det brukar sällan vara sådär att någon sitter här och inte alls vill att föräldrarna ska få reda på det. Och i de fall som det är något mer allvarligt så är det ju lite enklare, då är det ju anmälan till socialtjänsten. Orosanmälan som blir aktuellt.

– *Christian*

Alla respondenter tyckte att det var viktigt att informera ungdomarna om deras sekretess, tystnadsplikt, men också att denna kunde brytas om det skulle komma fram någonting som kunde vara till skada för ungdomen. För Anna var det i sådana lägen tydligt med vikten av att föräldrarna är delaktiga.

Vi vet ju aldrig vad som möter en och den här vikten av att ha föräldrarna med återigen. För är de med vid ett första samtal så är de med på tåget liksom, och sen kan man ju träffa ungdomen själv iallafall.. [...] Och hade man inte haft föräldrarna med från början där, då hade det här ju blivit ganska så svårt, upplever jag iallafall.

Om jag inte har dem med från början och jag får vetskap om saker i ett rum här, då känner jag mig ganska ansvarig kanske. Men om jag har dem med så kan jag lämna över ansvaret där det hör hemma på nått sätt. [...] Så att man har dem med liksom, så jag kan inte se något ont i det faktiskt.

– *Anna*

Ingen av kuratorerna vi intervjuade uttryckte något större bekymmer kring bedömning om föräldrainvolvering angående deras sekretess. Majoriteten uttryckte sig på så sätt att det brukar lösa sig. De upplevde att föräldrarna till ungdomarna i regel är medvetna om, och har respekt för deras tystnadsplikt. Innan vi påbörjade vår studie, gjorde vi ett antagande om att kuratorers sekretess gentemot föräldrar utgjorde ett större problem än vad det i praktiken faktiskt gjorde. Utifrån Bourdieus teori kring yrkestillhörighet kan det ses som att vi som studenter och även utförare av denna studie inte tillhör kuratorernas fält och därför inte delar samma självklara åsikter som kuratorerna har. Bourdieu menar på att doxan som finns inom ett fält är osynlig för dem som tillhör fältet, då det blir till en självklar del i arbetet, men för den utomstående blir doxan desto mer synlig (Bourdieu 1995:7–24, 116-117; Carlhed, 2011:284–289). Det vill säga att vi som utomstående finner inte kuratorers sekretess gentemot föräldrar som lika självklar i förhållande till föräldrars rätt att få information.

Alla kuratorer på samtliga verksamheter sa att de hade möjlighet att rådfråga sina kollegor ifall de tyckte att en bedömning var svår att göra, alternativt att de kunde ringa till Socialtjänsten och rådfråga erfaren personal. Kuratorerna menade på att dilemmat inte var så besvärligt i praktiken, utan att det brukade lösa sig i samspel med ungdomarna själva.

Vid samtal med Christian och Carl ställde vi frågan huruvida de ansåg att verksamheten värderade Offentlighets- och sekretesslagen över Föräldrabalken och föräldrarnas rätt att få information. Carl menade att eftersom de inte håller på med diagnostik och behandling, är fallen av lindrigare grad. Man kan därför tolka lagen olika utifrån om man arbetar med rådgivande/stödande insatser eller behandlande/diagnostiska insatser. Eftersom de är kuratorer får de ta emot ungdomar och hjälpa dem med rådgivning och stöd. Däremot kan ungdomar som har depression besöka ungdomsmottagningen, men det är inte kuratorerna som sätter diagnosen. Han menar att man kan tolka Föräldrabalkens krav på att föräldrar ska vara delaktiga annorlunda eftersom olika verksamheter arbetar utifrån olika insatser.

Egen arena

Majoriteten av kuratorerna nämnde vid intervjutillfällena att de arbetar för barnen och

ungdomarna, inte för föräldrarna. Christian benämnde det som “ungdomens arena” vilket vi fann intressant och valde att fråga kuratorerna lite mer om. Amanda menade bland annat att det är viktigt att värna om ungdomens egen integritet, och att barn och ungdomar ofta är väldigt lojala mot sina föräldrar och kan därför lägga mycket skuld på sig själv om de inte får ventilera det någonstans. Hon benämner det viktiga i att ungdomen måste få göra sin röst hörd och har rätt till direkt och akut hjälp, eftersom barn och ungdomar oftast lever i nuet. Britt lägger särskild vikt vid att hon arbetar för barnen och ungdomarnas skull, och att det är där fokus ligger.

För jag är ju inte här för föräldrarnas skull, utan jag är här för barnets skull. Så att jag är ju deras språkrör. Så att det.. jag jobbar för dem.

– *Britt*

Christian menar att:

ungdomarna ska ha en egen plats som inte är liksom baserat på föräldrars tyckande eller föräldrars oro. Även om det är liksom behjärtansvärt och det är jättebra, och att vi ser ju ofta att den här ungdomen mår ju inte bra och föräldern har ju rätt att det behöver hända något, men vi kan inte.. kan inte tvinga hit någon.

– *Christian*

Christian menar att grundpelaren för ungdomsmottagningen är att det ska vara en plats för ungdomarna, och ser det som något positivt att ungdomarna kan söka sig dit själva. Han förklarar att det inte behöver handla om bristande föräldrastöd eller dåliga föräldrar, men att Sverige är ganska individualistiskt och att det kan vara så att föräldrarna vill att ungdomen ska sträva mot att bli sin egen, och att föräldrarna respekterar det och tänker att barnen klarar sig på egen hand. Det kan även vara så att föräldern känner en oförmåga att hjälpa, eller inte har orken eller möjlighet till det.

Ur vår insamlade empiri fann vi begreppet arena intressant och kopplingsbart till Eriksons och Marcias teoretiska utgångspunkter. För att uppnå vad Marcia benämner *fullbordad identitet* har ungdomar ett behov av att utforska och prova olika roller. Enligt denna utgångspunkt är det vanligt att ungdomar är utforskande och osäkra kring deras identitet, vem de är. Marcia menar att detta kan tas i uttryck genom att ungdomen är kluven i relationen till sina föräldrar och kan uppfattas som trotsiga. Att de kan växla mellan att vara tillmötesgående och upproriska (Erikson, 1969:110–121; Frisé & Hwang, 2006:13; Marcia, 2006:180–181). Utifrån Eriksons fas *identitet kontra identitetsförvirring* ses en ungdoms sociala omgivning

som viktig. Det är i samspelet med jämnåriga och vuxna som ungdomen skaffar sig en bild av sig själv (Erikson, 1969:79–83, 110-121; Frisé & Hwang, 2006:12). Det är i umgänget med andra som ungdomen utvecklar sin identitet och genom ord och handlingar från omgivningen speglas ungdomens personlighet (Wrangsjö, 2006:128).

Vi tolkar utifrån ovanstående utgångspunkter att det är relevant för ungdomar att ha en egen arena att vända sig till som inte präglas av föräldrars insyn. En arena där de känner sig bekväma och trygga med att kunna utforska, att kunna ställa frågor samt ta tag i de funderingar de har kring livet. Som tidigare nämnt av en kurator vi intervjuat så har inte alla barn och ungdomar någon vuxen person att anförtro sig till, och samtliga kuratorer påpekade vikten av att ha någon vuxen i sitt liv. Eftersom en ungdom är beroende av samspelet med andra (Erikson, 1969:110-121; Frisé & Hwang, 2006:12) anser vi att det är för vissa avgörande att kunna vända sig till någon utomstående, men även för de som har engagerade föräldrar kan det vara av vikt att ha möjligheten till samtalskontakt utan föräldrars insyn.

Av de vi har intervjuat är det för ungdomar främst ungdomsmottagningen som de kan vända sig till på deras egna villkor, samt att det är hos ungdomsmottagningen som föräldrar har minst insyn och där det förekommer minst föräldrainvolvering. Flertalet kuratorer i de övriga verksamheterna har någon gång under intervjuerna nämnt ungdomsmottagningen och berättat att de i vissa fall hänvisar ungdomen dit, när denne inte vill ha med föräldrarna.

Oftast så går det bra att motivera till att de ska vara med, eller om de absolut inte vill så finns det alternativ. Och då brukar jag faktiskt säga att de får söka sig till ungdomsmottagningen. Alltså för jag tänker att ibland är det ju så, men det är inte så ofta faktiskt.

– *Anna*

Med utgångspunkt i Bourdieus (1995:7–24, 116-117) begrepp kan det vara bra för kuratorer att känna till olika verksamheters doxor i form av syn på föräldrainvolvering. Som nämnt ovan av Anna är det viktigt att inse ens begränsningar och hänvisa ungdomar vidare till andra möjligheter som kan vara mer passande för den unga. Våra respondenter tillhör samma yrkestillhörighet som kuratorer. Bourdieu menar dock att respektive doxa som finns inom ett fält kan skilja sig mellan människor trots att de tillhör samma yrkestillhörighet (ibid.). De kuratorer som vi har intervjuat hade trots samma yrkestillhörighet olika syn på föräldrainvolvering. Två verksamheter kan ses som ytterligheter då den ena, familjeverksamheten, hade ett uttalat önskemål om att föräldrar ska vara med, tillskillnad från

ungdomsmottagningarna som har uttalat att de inte önskar föräldrainvolvering. Vi uppfattar därmed att dessa verksamheter har olika doxor, det vill säga olika åsikter och förväntningar på involverande av föräldrar. Snarare än att kritisera någon av verksamheterna för deras syn på föräldrainvolvering ska det ses som positivt att det finns olika möjligheter. Ett flertal av kuratorerna kunde se värdet av att ha olika arbetssätt och förhållningssätt och kunde därmed hänvisa till varandra. Istället för att skilja på varandras likheter kunde de ta vara på varandras olikheter.

Sammanfattade analys

Som resultat av vår studie ser vi att kuratorerna kan vara den möjlighet till utrymme som ungdomar behöver i förhållande till sina föräldrar. Samhället ställer krav på ungdomarna (Kåks, 2007:29-30) och kuratorerna finns till som stöd och vägledning så att ungdomarna inte behöver stå på egen hand med sina frågor och bekymmer. Genom olika plattformar, arenor, där relationen till föräldrainvolvering ser olika ut och dit ungdomarna kan vända sig till på eget bevåg skapas det alternativ för de unga som väljer att inte blanda in sina föräldrar, för de som inte kan blanda in sina föräldrar samt för de som vill göra det.

Bland de flesta kuratorerna kunde vi se en outtalad doxa (Bourdieu, 1995:116-117).

Kuratorerna ser det som en, omedveten, självklarhet att inte involvera föräldrar i ungdomars privata reflektioner kring livet. Det är en oskriven regel då det är så pass självklart att det inte krävs någon vidare reflektion kring det. Det är upp till den enskilda kuratorn att göra en individuell bedömning om situationen är av så pass allvarlig grad att föräldrarna borde kopplas in. Vi ser på ungdomstiden som en period där det är tillåtet att göra misstag för att kunna utvecklas och därav behöver ungdomar sina utmaningar, för att på så sätt träna sig inför vuxenlivet. Vuxna behöver därmed lita på ungdomarnas förmåga att hantera sina egna frågeställningar om de så önskar. Vi tror att det är viktigt, precis som flertalet av kuratorerna nämnde, att se värdet av att ha olika arbetssätt och förhållningssätt i relation till föräldrainvolvering och därmed kunna ta vara på dessa för att hänvisa till varandra.

Slutdiskussion

Syftet med vår studie var att få en bild av kurators hantering och relation till föräldrainvolvering vid samtal med minderåriga ungdomar. Samtliga verksamheter som vi har

besökt bemöter ungdomar och deras bekymmer utifrån ett stödjande och rådgivande förhållningssätt, precis som Olsson (1999:245-256) beskriver att kuratorers arbete strävar efter att göra. Vi har utfört vår studie med ett objektiva synsätt och har inte tagit ställning i huruvida föräldrainvolvering är positivt eller negativt utifrån kuratorers arbetssituation. Utifrån vår undersökning har vi inte kunnat se några direkta riktlinjer angående hur respektive kurator ska hantera specifika situationer kring föräldrainvolvering. Däremot har vi kunnat se skillnader verksamheterna emellan angående graden av föräldrainvolvering.

Vårt mål har varit att få en bild av respektive kurators individuella syn på föräldrainvolvering. Vi är däremot medvetna om att det kan vara så att kuratorernas syn på detta är färgad av vad deras arbetsplats har för syn på föräldrainvolvering. Vi är också medvetna om att vi kanske hade fått ett annorlunda resultat om vi hade intervjuat kuratorer från andra verksamheter, eller intervjuat från en och samma verksamhet.

Vi anser att vi har fått svar på våra frågeställningar; Hur kan kuratorers syn på föräldrainvolvering se ut? Hur arbetar kuratorerna i hanterandet utav ungdomars psykiska ohälsa och föräldrainvolvering? Vad anser kuratorerna om ungdomarnas, 13-17 år, mognad och förmåga att hantera sin psykiska ohälsa? Vi inser nu i efterhand att vi hade en uppfattning om dilemmat mellan sekretess och föräldrars rätt att få information som mer komplicerat i praktiken än vad det upplevdes vara av samtliga kuratorer. I arbetet med ungdomars psykiska ohälsa och föräldrainvolvering läggs det stor vikt på att ha en öppen kommunikation med ungdomarna och lyssna till deras behov och önskemål. Då det inte finns direkta riktlinjer kring när och hur föräldrar ska involveras är det särskilt viktigt att ha en öppen dialog med ungdomarna och fatta beslut i samråd med dessa. Precis som Kåks (2007:29-30) skriver så befinner sig ungdomarna en förberedelsestid inför vuxenlivet och utifrån detta borde det vara väsentligt för kuratorerna att ha en öppen dialog med ungdomarna och att de får utveckla sin självständighet.

Vi kom fram till att ungdomarna i denna fas, precis som tidigare forskning även kommit fram till, är i behov av att utforska och få prova att vara oberoende av vuxna (Kåks, 2007:29-30), men samtidigt har mycket valmöjligheter, press samt förväntningar av samhället på att de ska agera vuxna. Ungdomarna har svårt att hitta en balans mellan sin egna vilja och kapacitet och samhällets förväntningar. Ett exempel på vad en balans mellan samhällets förväntningar och ungdomens egna vilja och kapacitet kan vara något så självklart som att ha tillräckligt med fritid utöver skolan och kunna fördela den mellan vänner, hobby, familj etc. Detta kan vara en

av anledningarna till att ungdomar i denna process lättare kan känna nedstämdhet och bekymmer. Ungdomarna står i en fas i livet där de är både barn och vuxna, och pendlar där emellan (Johansson, 2006:213; Mucf, 2015:91). Den unga vill å ena sidan leva självständigt och vara vuxen, men å andra sidan fortfarande ha stöd och hjälp av vuxna - då till exempel i form av kuratorer och föräldrar (Ramström, 1991:25-26).

Föräldrainvolvering ses av bland annat Forsberg (2009) som en norm i samhället. I vår studie såg vi samband där föräldrar ofta tar kontakt med kuratorn och känner oro och för att förhöra sig om sina ungdomar. Detta kan ses som en typ av föräldrainvolvering, då föräldern tar första kontakten och vill involvera sig i sitt barns vardag- och privatliv. Att det är en norm att föräldrarna ska bry sig och engagera sig, och därför ringa till respektive verksamhet eller kurator. Detta kan även ses som en del av föräldrarnas reaktion på separationsprocessen, då föräldern vill hålla kvar i den unga, samtidigt som denne vill släppa taget och bli självständig (Berk, 2012:620).

Ungdomarna är i behov av individuellt stöd utifrån deras problem. Det är även av vikt att kuratorn i samråd med ungdomen kommer fram till vilket behov av stöd som är mest passande till den unga (Mucf, 2015:21). Vi upplevde utifrån vårt insamlade material att kuratorerna möter ungdomarna utifrån deras individuella problem och behov, och anpassar stödet därefter.

I vår problemformulering belyste vi ett dilemma då vi ställde två lagstiftningar mot varandra, det var dels vårdnadshavares rätt och skyldighet att få information och bestämma i frågor som rör deras barns personliga angelägenheter enligt Föräldrabalken, och dels Offentlighets- och sekretesslagen som tar tillvara ungdomarnas integritet i syfte att underlätta att individen vågar öppna sig. I vår studie har vi kommit fram till att i praktiken så tar den enskilde kuratorn egna beslut i individuella situationer huruvida information skall delges till föräldrar eller inte. I praktiken ses inte detta som ett problem då det ofta sker i samråd med ungdomen. Vi anser däremot att lagstiftningen här blir underordnad praxis, då föräldrars rätt enligt Föräldrabalken blir underställd ungdomens rätt till sekretess. Vi tycker oss därför se att det finns förutsättningar för lagstiftaren att se över dessa båda lagstiftningar med utgångspunkt från att Föräldrabalken i sin utformning underställs individens rätt till integritet och sekretess.

Vi upplever inte att föräldrainvolvering är ett ämne som diskuteras särskilt mycket ute på fältet bland kuratorerna på diverse verksamhet. De flesta kuratorer berättade att de inte reflekterat över deras rutiner och syn kring föräldrainvolvering förrän vi hörde av oss och

presenterade vår studie och vårt syfte. Vi hoppas att vi därmed har bidragit till att lyfta frågan med vår studie. Det hade därmed varit spännande att utvidga undersökningen ännu mer. Det har under studiens gång väckts ytterligare frågor som hade varit tillfredsställande att få svar på; håller ungdomarna med om det kuratorerna säger? vad tycker föräldrarna? Det hade varit intressant att intervjua en större andel kuratorer för att hitta tydligare samband och mönster dem emellan, samt undersöka vidare om ungdomens arena och vad kuratorerna mer utvecklat säger om det. Det skulle vara väldigt intressant att höra ungdomars åsikter och upplevelser för att se om de stämmer överens med kuratorernas, men vi hade då behövt ha tillstånd från föräldrarna eftersom ungdomarna är minderåriga. Att utföra en så pass bred studie innehållandes ovanstående aspekter och perspektiv hade däremot krävt betydligt mer tid och arbete.

Referenslista

- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red). (2011) *Handbok i kvalitativa metoder* Malmö: Liber AB
- Berk, Laura E. (2012) *Infants, Children and Adolescents*. Boston: Pearson Education (US)
- Beyers, Wim & Kins, Evie & Soenens, Bart (2011). Why do they have to grow up so fast?- Parental separation anxiety and emerging adults' pathology of separation-individuation. *Journal Of Clinical Psychology*, 67(7): 647-664.
- Bourdieu, Pierre (1999) *Praktiskt förnuft: bidrag till en handlingsteori*. Daidalos Göteborg
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder* Malmö: Liber AB
- Carlhed, Carina (2011) "Fält, habitus och kapital som kompletterande redskap i professionsforskning." *Socialvetenskaplig tidskrift, Umeå: Förbundet för forskning i socialt arbete (FORSA)* s.283-300
- Chibbaro, Julia S. (2007). Helping Parents Cope with Adolescents Who Self-Injure: Strategies for School Counselors. *Georgia School Counselors Association Journal*, v14 (p24-29).
- Erikson, Erik. H (1969) *Ungdomens identitetskriser* Stockholm: Natur och kultur
- Fors, Zelma (2005) "Ungdomsmottagningen – ungdomar och personal berättar." *Rapport nr A 2005:5 Statens folkhälsoinstitut*
- Forsberg, Lucas (2009) *Involved parenthood- everyday lives of swedish middle-class families*. Linköpings universitet, Institutionen för tema, Tema Barn & Filosofiska fakulteten.
- Frisén, Ann & Hwang, Philip (red.) (2006) *Ungdomar och identitet* Stockholm: Natur & Kultur
- Frisén, Ann (2006a) "Identitet och livsåskådning" i Frisé, Ann & Hwang, Philip (red.) (2006) *Ungdomar och identitet* Stockholm: Natur & Kultur
- Frisén, Ann (2006b) "Kropp, utseende och sexualitet" i Frisé, Ann & Hwang, Philip (red.) (2006) *Ungdomar och identitet* Stockholm: Natur & Kultur

Graf, Shruti Chatterjee & Mullis Ann K. & Mullis Ronald L. (2009) Parental relationships, autonomy, and identity processes of high school students. *The Journal of Genetic Psychology*, 170(4), 326–338

Jacobsson, Katarina & Meeuwisse, Anna (2008) ”Fallstudieforskning” i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur

Johansson, Thomas (2006) “Att skapa identitet: ungdom i ett posttraditionellt samhälle.” i Frisé, Ann & Hwang, Philip (red.) (2006) *Ungdomar och identitet* Stockholm: Natur & Kultur

Johansson, Thomas (2009). *Familjeliv*. Malmö: Liber AB

Karlsson, Anna (2015) *Kan kuratorn berätta om ätstörningarna för mina föräldrar?*
Tillgänglig: <http://www.umo.se/Fraga-UMO/Fragor-och-svar/Kan-jag-beratta-for-skolkuratorn-om-mina-atstorningar-utan-att-hon-berattar-det-for-mina-foraldrar/> (13/3-15)

Karlsson, Lars (2012) *Psykologins grunder*. Lund: Studentlitteratur AB

Kåks, Helena (2007). *Mellan erfarenhet och förväntan- Betydelser av att bli vuxen i ungdomars livsberättelser*. Filosofiska fakulteten, Linköpings universitet.

Levin, Claes (2008) ”Att undersöka >>det sociala<< - några studier” i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur

Lövgren, Veronica & Kalman, Hildur & Sauer, Lennart (2012) ”Känsliga personuppgifter – mellan prövning och forskningspraktik” i Kalmar, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) (2012) *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Marcia, James (2006) “Jagidentitet och objektrelationer” i Frisé, Ann & Hwang, Philip (red.) (2006) *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur & Kultur

Matos, Paula M. & Saraiva, Luísa M. (2012). Separation-individuation of Portuguese emerging adults in relation to parents and to the romantic partner. *Journal of Youth Studies*, 15 (4): 499-517.

Mucf – Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2015). *När livet känns fel – Ungas upplevelser kring psykisk ohälsa*. Tillgänglig:

http://www.mucof.se/sites/default/files/publikationer_uploads/nar-livet-kanns-fel_0.pdf.
(02/06-15)

Nilsson, Johan (red.) (2015) *Tystnadsplikt och sekretess*. Tillgänglig:
<http://www.umo.se/Att-ta-hjalp/Tystnadsplikt-och-sekretess/> (13/3-15)

Nyström, Anne-Sofie (2012) "Mellan empati och kritisk granskning? Forskningsdeltagande som risk" i Kalmar, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) (2012) *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Olsson, Siv (1999) *Kuratorn förr och nu: sjukhuskuratorns arbete i ett historiskt perspektiv*
Göteborg: Institutionen för socialt arbete

Ramström, Jan (1991) *Tonåringen i välfärdssamhället om svårigheter att bli vuxen i dagens västerländska kultur*. Stockholm: Natur och kultur

SFS 1982:47. *Föräldrabalken*

SFS 1982:763. *Hälso- och sjukvårdslagen*

SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*

SFS 2009:400. *Offentlighets- och sekretesslagen*

Socialstyrelsen (2013) *Psykisk ohälsa bland unga - Underlagsrapport till Barns och ungas hälsa*. Artikelnummer 2013-5-43 Socialstyrelsen: Vård och omsorg

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab

Wrangsjö, Björn (2006) "Kliniska synpunkter på identitetsutvecklingen" i Frisé, Ann & Hwang, Philip (red.) (2006) *Ungdomar och identitet* Stockholm: Natur & Kultur

Bilaga 1

Intervjuguide

Bakgrund/Introduktion

- berätta lite om dig själv (som Socionom) och verksamheten du arbetar på.
- orsaker till besök

Parter

- positivt/negativt
- svårigheter i att avgöra/bedöma när föräldrarna borde involveras eller inte?

Rutiner/arbetsätt

- fördelar/nackdelar
- pratar om ungdomens relation till sina föräldrar?

Förtroende

- hur?

Förebild/roll

- vuxen förebild/person
- utomstående att prata med

Motstånd?

- kurator
- ungdom
- föräldrar

Ungdomens mognad

- begreppet mognad

Finns det något som du brinner för eller tycker är viktigt som du vill tillföra till detta samtal?

Bilaga 2

Checklista

Berätta lite om dig själv (som socionom) och verksamheten du arbetar på.

Bakgrund/Introduktion

- Tid som socionom, antal år.
- Hur länge har denne arbetat med ungdomar
- Egna barn
- Påverkan på rollen som kurator, att ha egna barn
- Varför kuratorn valt att arbeta med ungdomar
- Hur arbetsmetodik skiljer sig åt, gällande olika slags fall hos ungdomar
- Viktiga egenskaper hos en person som arbetar med ungdomar.
- De vanligaste orsakerna till att ungdomar söker sig till kuratorn. Hur allvarligt det kan vara.
- Problem ökat eller minskat/ändrat karaktär sedan kuratorn började arbeta med ungdomar
- Vad som är viktigt i mötet med den unge (och dennes föräldrar)

Parter

- Positivt med föräldrainvolvering (kuratorn anser).
- Negativt med föräldrainvolvering (kuratorn anser).
- Svårigheter med att bedöma - föräldrainvolvering eller ej?
- Hjälplöshet vid mötet med ungdom/förälder?

Rutiner/arbetsätt

- Arbetsrutiner - hur ser de ut?

JA

- Ställs det frågor angående ungdomens relation till sina föräldrar
- Fördelar och nackdelar med riktlinjer och rutiner
- Undantag/avvikelse från rutiner och riktlinjer

NEJ

- Önskas bestämda riktlinjer

Förtroende

- Vinna förtroende
- Ungdomens förtroende kontra riktlinjer
- Stöd för ungdomar som inte har stöd från föräldrar - hur?

Förebild/roll

- Vuxen förebild - viktigt?
- Kuratorn som förebild

Motstånd?

- Ungdomens syn på föräldrainvolvering
- Kuratorns syn på/relation till föräldrainvolvering
- Kuratorns medverkan med ungdoms föräldrar
- Föräldrars medverkan i ungdomens psykiska hälsa
- Upplever du att verksamheten värderar sekretesslagen högre än föräldrarnas rätt att få information om sina minderåriga barn?
- Kurator/enhet/verksamhet värderar sekretesslag högre än föräldrars rätt att få information om ungdom?

Gränsen för när minderåriga anses ha rätt att bestämma över sina personliga angelägenheter är ganska otydlig/diffus.

- Kuratorns resonemang vid individuell bedömning

Ungdomens mognad

- Begreppet mognad
- Minderårig mogen att hantera sin psykiska ohälsa
- Färre eller mer ungdomar om föräldrainvolvering hade varit mer aktuellt?

Bilaga 3

Föräldrainvolvering?

Hej!

Vi är två studenter, Linnea och Sandra, som läser 6:e terminen till socionom på Socialhögskolan i Helsingborg. Vi är nu i fasen där vi ska skriva vår C-uppsats och söker nu respondenter till våra intervjuer.

Vi är intresserade av kuratorers syn på föräldrainvolvering vid samtal med minderåriga ungdomar, samt vilka riktlinjer som finns kring detta på respektive arbetsplats. Vi vill få en insyn i de olika perspektiv och synvinklar som kan finnas kring detta och därmed skapa en djupare förståelse. I vår analys av det insamlade materialet tänkte vi ta stöd av psykologiska utvecklingsteorier.

Vi hade hoppats på att få låna **en timme** av er tid till att svara på våra intervjufrågor och därmed hjälpa oss i vår studie. Intervjun är självfallet frivillig och vi kommer även att anonymisera både er och den kommun ni arbetar i. Vi önskar att få spela in dessa intervjuer med hjälp av en diktafon av något slag för att lättare kunna bearbeta intervjun i efterhand. Inspelningen kommer att raderas vid studiens slut, och endast vi kommer ha tillgång till materialet.

Efter ert medverkande kommer ni att få ta del av vår C-uppsats när den är färdigställd om så önskas.

Vi hoppas att ni finner detta intressant och kan tänkas bidra till vår studie, kontakta oss i sådana fall via mail eller telefon. *Vi har satt ut veckorna 17 och 18 för intervjuer.* Kontakta oss även gärna om ni har några frågor eller funderingar.

Med vänliga hälsningar
Linnea Olsson & Sandra Brandt.